

Kungen och bekännelsen

Av Sören Ekström

Diskussionen om bekännelsekravet för kungen – liksom den religiösa fostran av prinsar och prinsessor – har i modern tid pågått ända sedan 1950-talet, konstaterar Svenska kyrkans tidigare generalsekreterare Sören Ekström.¹

Frågan om kravet på kungen (liksom på prinsar och prinsessor) att vara av den evangeliska läran har varit satt under debatt under hela den moderna stat-kyrkadiskussionen. Redan i de första motionerna 1956, som ledde till att stat-kyrkautredandet inleddes 1958, lyftes den fram.

Professor Robert Malmgren, en av tidens ledande konstitutionella experter, hade i sin grundlagskommentar utgått från regeringsformens formulering att "Konungen alltid skall vara av den evangeliska läran, sådan som den uti den oförändrade Augsburgiska bekännelsen samt Uppsala mötes beslut antagen och förklarad är". Malmgren menade att detta bekännelsekrav var ett bevis på att den evangelisk-lutherska kristendomsuppfattningen utgjorde "statsreligion". Genom att kungen måste bekänna den rena evangeliska läran, så blev bekännelseskrifternas regler om förhållandet mellan stat och kyrka också en del av svensk rätt, menade han.

Detta var ett av motiven i riksdagsmotionerna för att stat-kyrkafrågan skulle prövas. Nu blev det ju inget resultat, vare sig i stort eller i fråga om bekännelsekravet för kungen, när den mäktiga utredningskvarn som verkade från 1958 till 1972, avslutat sitt arbete.

Frågan kom upp igen inför 1982 års kyrkomötesreform. Kyrkomöteskommittén blev klar 1981. Kommittén föreslog att bekännelsekravet för vissa statliga ämbeten och tjänster skulle upphävas, liksom bestämmelserna om statschefens, prinsars och prinsessors tro.

Det nästan helt eliminerade bekännelsekravet för innehavare av vissa ämbeten och tjänster fick stöd i remissbehandlingen, men inte tanken att ta bort bekännelsekravet för kungen. Ingen förändring skedde i det avseendet.

Svenska kyrkans ställningstagande

I mitten av 1990-talet återkom frågan. Kyrkoberedningen föreslog 1994 att kungens förpliktelse att vara av den evangelisk-lutherska läran skulle avskaffas, men betraktade de bestämmelser som reglerade detta som en inomkyrklig fråga. Svenska kyrkans centralstyrelse gick på samma linje. Vare sig Kyrkoberedningens eller Svenska kyrkans centralstyrelse ville att kyrkotillhörighetsreglerna skulle förknippas med tvång för någon enda person.

Den här gången blev det, i motsats till tidigare, resultat i form av en stat-kyrkareform, men i likhet med tidigare blev det ingen förändring i fråga om bekännelsekravet på kungen. Hovet

¹ Artikeln, som tidigare varit publicerad i Svensk Kyrkotidning 2010, bygger på Sören Ekströms bok *Makten över kyrkan – om Svenska kyrkan, folket och staten* (Verbum 2003).

motsatte sig åter de föreslagna ändringarna och regering och riksdag ville uppenbarligen inte ta en strid med kungen i denna fråga.

Att just denna fråga inte kom att beröras av reformen är en av ödets ironier. De riksdagsmotioner som ledde till att det moderna stat-kyrkaarbetet inleddes hade ju tagit sin utgångspunkt just i denna fråga!

Regeringen stödde sig på betänkandet *Staten och trossamfunden. Rättslig reglering* (SOU 1997:41). I korthet såg utredningens tankekedja ut på följande sätt: Monarkin har stöd i svenska folket och en majoritet av folket kommer under överskådlig tid att tillhöra Svenska kyrkan. Statschefens och folkets gemensamma kyrkotillhörighet bör mer ses som ett uttryck för den starka förbindelsen mellan folket och statschefen än som ett från religionsfrihetssynpunkt otidsenligt krav på statschefen.

Ett egendomligt resonemang

Dessutom såg utredningen det inte som trossamfundet Svenska kyrkans uppgift att reglera ett förhållande som man ansåg hörde mer hemma i ett konstitutionellt sammanhang, varmed man väl menade successionsordningen.

Både regering och riksdag följde utredningens förslag, om än utan att föra något principiellt resonemang. Så ville t.ex. riksdagen inte fatta något beslut förrän frågan var "mer brett förankrad i samhället".

Sättet att resonera stred radikalt mot Robert Malmgrens konstitutionella synsätt från 1950-talet, liksom mot Kyrkoberedningens och Svenska kyrkans uppfattning från 1990-talet. Däremot överensstämde det delvis med det som tidigare kyrkosekreteraren och överhovpredikanten Carl Henrik Martling gav uttryck för under reformarbetets gång. Han konstaterade att bekännelsekravet länge tolkats så att det inkluderade tillhörighet till Svenska kyrkan, även om det, som Martling skrev, "i vår pluralistiska tid då även andra trossamfund kan anses uppfylla regeringsformens krav på konungens bekännelse". Historiska och traditionella skäl talade emellertid, menade han, för att det var "naturligt att konungen uppfyller sin läroförpliktelse genom medlemskap i Svenska kyrkan".

Utredningens påstående att det inte var Svenska kyrkans sak att reglera kyrkotillhörigheten var egendomligt. I en kommentar strax efter millennieskiftet skrev jag att förslaget hade karaktären av nödargument som syftade till att på enklast möjliga sätt befria regeringen från att föreslå en känslig förändring. Det står jag fast vid fortfarande. Principiellt delar jag den uppfattning som Svenska kyrkan på olika sätt gav uttryck för under 1990-talet.